

Studánka a kaplička svatého Prokopa V Lázních

Kaplička a studánka V Lázních je prastaré poutní místo. Podle legendy se zde na počátku 11. století setkal poprvé kníže Oldřich s poustevníkem Prokopem. Ten zázrakem proměnil vodu ve víno, a dal podnět k založení slavného kláštera. Od nepaměti sem chodí lidé pro zázračnou vodu.

Kaplička má hned několik názvů: V Lázních, U Prokopa či Vosovka.

Název Vosovka je podobný názvům ostatních studánek se svatoprokopskou tradicí po okolí jako Rakovka pod Bílým kamenem nebo Habrovka v Čeranicích. Název je prý odvozen od osiky, které se dobře daří v blízkosti vody. Kovář Stanislav Kuna ve své Kronice městečka Sázavy se však zmiňuje, že

Na fotografii z roku 1910 je zachycena původní podoba kapličky z 18. století

dříve se zde správně říkalo U vozovky, protože mezi kaplí a řekou byla vozová cesta, která byla zrušená stavbou železnice. Název prý zkomolil německý inženýr geometr, který neuměl vyslovit slovo vozovka. Na současných katastrálních mapách se pozemky v okolí jmenují Nad vozovkou. Ovšem

Nejstarší vyobrazení kapličky na rytině Daniela Dvořáka z roku 1699

Název V Lázních vznikl v 18. století, když nedaleko studánky, která prý vykazovala léčivou moc, vybudovali benediktini v roce 1750 teplé i studené vanové lázně. Původní dřevěnou kapli, jejíž podobu známe z rytiny z knihy Jiskra slávy svatoprokopské z roku 1699, přestavěli v roce 1713 mniši Sázavského kláštera. V r. 1924 byla zrekonstruována nákladem rodiny Krátily, dokonce proti odporu některých velice levicově smýšlejících obyvatel Sázavy převážně z řad učitelstva. Uvažovalo se dokonce i o zboření kapličky.

Krátce předtím, po I. světové válce, už došlo k podobnému incidentu. Socha

sv. Prokopa byla z kapličky vynesena a položena na železniční trať, která v blízkosti kapličky vede. Strojvedoucí však sochu na trati včas zpozoroval a vlak zastavil.

Polychromovaná dřevěná barokní socha je zřejmě z okruhu pražského sochaře Františka Preisse. Byla zrestaurována při opravě kapličky v letech 1995 a 1997 akademickým malířem restaurátorem Pavlem Šmejkalem a je z bezpečnostních důvodů uložena v kostele sv. Prokopa v bývalém klášteře.

Poslední oprava kapličky V Lázních a parková úprava okolí proběhla v letech 2009–2010 z dotace Státního zemědělského intervenčního fondu za podpory MAS Posázaví.

Fabricius: Požehnaná památka velikého světa divotvorce sv. Prokopa

(vydáno r. 1764)

„Voda z té studánky pramenitá, čistá a čerstvá, jest velmi chutná k pití; a jsouc požehnána od sv. Prokopa, mnohým ne-duživým a rozličnými nemocmi obtíženým lidem, kteří ji s důvěrností pili, ne tak přirozeným minerálním způsobem jako zázračným působením pro zásluhy sv. Prokopa, mnohým pravím, byla velmi prospěšná a užitečná. Nebo skrze pobožné a důvěrné pití té vody dosáhli mnozí slepí zrak a nemocní zdraví, též i kontraktily, kteří se v ní myli, uzdraveni byli. Odkudž také pro větší zvelebení památky tak slavné sv. Prokopa a pro pohodlnost ctitelův lázeň schválně poblíž studánky zdvihá se kaple, posvěcená památce sv. Prokopa. Na oltáři spatřuje příchozí podobu světce v oděni opatském. Po pravé straně umístěna jest menší socha sv. Prokopa v hávu poustevnickém, s kápí na hlavě. Drže v ruce koflík, pohlíží světec na stranu protější, kdež postavena socha knížete Oldřicha s toulcem a šípy na plecích. Nápis nad vchodem do kaple oznamuje, že tu setkal se sv. poustevník s knížetem Oldřichem, načež brzy počátek učiněn kláštera sázavského.“

Slova nápisu jsou tato:

„Poutníče křesťanský, čiň zastavení, neb vidíš před sebou krásné znamení milosti Boha, jenž jak otec pravý, k našemu spasení chrámy staví. Sem kníže Oldřich, pán český, zabloudil, kde pramen čistý ze země se proudil. Poustevníka našel zde nábožného, Prokopa z Chotouně, muže svatého; ten nabrať koflík, křížem požehnal, Oldřich však za dobré víno to seznal. Pročež mu věnoval tuto krajinu, postavil nádherný klášter v pustinu, to léta Páně tisícím devátým. Buď nám Bůh milostiv Prokopem svatým!“

Původní barokní socha sv. Prokopa z kapličky V Lázních

Z lidových pověstí

V poustevně v místech dnešní kapličky měl poustevník Prokop velkou křtitelnicí s vodou ze studánky. Lidé z okolí tam přicházeli s přáním, aby jim svěcenou vodou pokřtil jejich novorozeňata. Prokop vždy s radostí všem vyhověl. Toto počínání se nelíbilo čertovi, který se zdržoval v okolí Prokopovy jeskyně.

Kaplička po přestavbě v roce 1924

„Dáblík marně čekal, že někdo z lidí odmítne křest a dítě k Prokopovi nepřinese. Nemohl se dočkat, proto vymyslel na Prokopa lest.“

Jednoho večera, když si Prokop připravoval večeri, nastala pro čerta ta pravá chvíle. Přikradl se ke křtitelnici a chtěl ji hodit na Prokopa. Zapomněl však, že na jejím dně je trochu svěcené vody. Když

vložil ruce do křtitelnice, ucítil, jak se mu prsty zaryly do kamene a zůstaly tam sevřené. Chycený čert nemohl nic dělat, než prosit Prokopa, aby ho vysvobodil.

Prokop mu pravil: „Budeš tak dlouho žít, pokud budou mít lidé ve svých srdcích místo pro tebe a tvé zlo. Mnozí ti budou sloužit svými skutky. Ty každému, kdo vloží najednou všechny prsty do stop tvých spárů v kameni, musíš splnit jedno přání.“

Dáblík se usmál a řekl: „Splním každému přání, ale bude je to mrzet!“

Ještě dnes stojí u studánky sv. Prokopa křtitelnice, v níž zůstaly dülky po ďábových prstech. Ten, kdo do těchto míst přijde, by neměl zapomenout, že pokoušet čerta se nevyplácí.

Jiná pověst vypráví o čertovi, který chtěl kalich ukrást, ale ruka se mu do něho zabořila a on nemohl utéci. Také se vypráví, že když se děvče o pouti napije z této studánky, do roka se určitě vdá.

Zánik bývalých lázní

V blízkosti kaple byla dvě obytná stavení z bývalých lázní (čp. 41 a čp. 42), která koupil v druhé polovině 19. století pražský fiakrista pan Kofroň aby znovu obnovil lázně a hostinec. Lázně a hostinec zanikly až dalším majitelem sklářským brusičem panem Karbanem a definitivně byly zbořeny při stavbě železnice v roce cca. 1900. Z ruin sklepení jedné z budov vznikla romantická napodobenina prokopovy jeskyně, do které se ještě nedávno chodívali modlit basiláni spravující sázavskou farnost. Rod Karbanů pocházel z Loukova u Lipnice, kde se Václav Karban oženil s Evou Kavalírovou, sestrou zakladatele sázavské sklárny Františka Kavalíra, se kterým přišel do Ostředka a do Sázavy. Jeho vnuk Antonín Karban se v roce 1895 odstěhoval ze Sázavy do Ameriky do Pensylvánie, kde pracoval ve sklárnách ve Fénixu.

Kaplička a bývalé lázně v roce 1895 na anonymní olejomalbě